

A szabad Jézus

Negatív képek/példák – pozitív mondanivaló

Enyhén szólva meghökkentő, hogy pozitív mondanivalóját Jézus viszonylag gyakran szemlélteti negatív, sőt kifejezetten erőszakos képekkel/példákkal. Az alábbiakban ezeket az eseteket vesszük szemügyre („a teljesség igénye nélkül”). Mivel semmilyen logikai összefüggés nincs az egyes esetek között, az egyszerűség kedvéért a finomabb képektől/példáktól haladunk a durvábbak felé.

Egyszer Jézus felszólított valakit, hogy kövesse őt, ám az illető ezt mondta: „Uram, engedd meg, hogy előbb elmenjek, és eltemessem apámat!” Ő azonban azt felelte neki: „**Hagyd a halottakra, hogy eltemessék halottaikat! Te pedig menj el, és hirdesd mindenütt Isten országát**” (Lk 9,60)!

Irreális az a szokványos feltételezés, hogy az illető apja holtan feküdt, és Jézus nem engedte meg neki, hogy megvárja a temetést. Sokkal inkább az áll a háttérben, hogy ez a tanítványjelölt meg akarta várni apja – ki tudja, mikor – bekövetkező halálát, hogy ne maradjon

majd le az örökségről... Persze Jézus válasza így is igen kemény, de pozitív üzenete világos (talán még akkor is, ha feltételezzük, hogy második mondata nem ekkor hangzott el, hiszen nyilvánvaló, hogy ezzel követését akarja ismételtlen nyomatékosítani): „Csak a *szellemileg halottak* [= a szeretet ügye szempontjából halottak] számára fontos az örökség, csak ők *várakoznak* arra, hogy hozzájussanak, ezt hagyj meg nekik! Te ne késlekedj, hanem menj, és hirdesd az [igazi] életet!”

Az értetlenséggel fogadott jézusi mondasok között előkelő helyen áll a következő: „**Ha csapdába ejt a lábod, vágd le! Jobb neked sántítva életben maradni, mint ha mindkét lábod birtokában a holtak gödrébe vetnek**” (Mk 9,45).

Brutális öncsonkítás! – gondolják sokan, pedig szó sincs róla. A kép tömör és iróniával fűszerezett („mindkét lábod birtokában a holtak gödrébe...”), háttere pedig az, hogy a korabeli felfogás szerint ha a róka csapdába esik, inkább lerágja beszorult mancsát, semmint hogy bevárja a vadászt, és az agyonverje. Azaz

egy tagot feláldozni az életért: okossággal párosult élni akarás. A mondanivaló tehát: *Ahogy viselkedned kell, ha a lábod csapdába esik, úgy viselkedj, ha...!*

Ez az általános életbölcsesség persze csak azáltal válik jézusi útmutatássá,

hogy szerinte Isten országa az a legfőbb jó, aminek a kedvéért az embernek még „a lábát is le kell vágnia”, vagyis ezért érdemes, ill. „kell” is minden egyebet

föláldoznia (vö. Mt 13,44-46, ill. Mk 8,34).

Jézus útmutatásából azonban az is következik, hogy – képletesen szólva – értelmetlen lenne szükség nélkül levágni a lábunkat az életben maradás érdekében. Magyarán: értelmetlen az élet javait *önmagukban véve* megvetni, vagy *szükség nélkül* lemondani róluk. Vidáman enni-inni, hitelesen jézusi magatartás (vö. pl. Mk 2,19); ha azonban vannak éhezők, *akkor* meg kell osztanunk kenyérünket (vö. Mk 6,36-44; 8,14.16-21). Családban élni természetes és jó; ha azonban a családi kötelek az Isten országa melletti elkötelezettség akadályává válnak, *akkor* el kell szakítanunk őket (vö. Mk 3,31-35).

Ezt a jézusi mondatot sajnos már Márk „megszaporította” a kéz levágásának és a szem kivágásának *értelmetlen* és *főlöleges* példájával (9,43-44.46-48) – s ezzel eleve megakadályozta, hogy helyesen lehessen érteni a láb levágásának képét –, ráadásul úgy, hogy a jézusi mondat értelmének *ellentmondó* saját értelmezését belevitte magába a képbe: az életben maradásból, ill. meghalásból „Isten országába bemenés”, ill. „gehennába kerülés” lett.

Többnyire a „*hütlén sáfárról*” szólót tartják Jézus „legbotrányosabb” példabeszédének, mondván: Hogyan dicsérheti meg az úr azt a gazembert, aki súlyosan megkárosította őt, s aztán ismét kegyetlenül becsapja, hogy mentse a maga bőrét (Lukács 16,1-8)... Kétségtelen, hogy az egyik legnehezebben érthető példabeszédről van szó, de ha helyesen értjük, akkor éppen annak egyik legzseniálisabb példája, hogyan tudott Jézus negatív képekkel pozitív mondanivalót sugallni!

A hütlén sáfár „első lépésben” valóban megkárosította az urát, hiszen „eltékozolta annak vagyonát”. De amikor száz hordó olaj helyett ötvenet, ill. száz zsák búza helyett nyolcvanot íratott az adósok adóslevelére (és ez az alapja a mondanivalónak!), akkor már nem okozott újabb kárt a gazdájának! Ugyanis itt arról van szó, hogy a korabeli gyakorlatnak megfelelően a bevádolt intéző a *szerződés megkö-*



tésekor nem 50 hordó olajat, ill. 80 zsák búzát íratott az adóslevelekre, azaz nem annyit, amennyit a földesúr kiszabott, hanem 100 hordó olajat és 100 zsák búzát (hogy a „ráadásból” meggazdagodjon). *Most*, amikor el kell számolnia, és nagy valószínűséggel nélkülözés vár rá, a legokosabbat (és legegyszerűbbet) teszi, amit ebben a helyzetben tehet: elengedi a parasztnak tartozásuk azon részét, amelyet a szerződéskötéskor ő zsarolt ki tőlük, vagyis a plusz 50 hordó olajat, ill. 20 zsák búzát. Azzal, hogy ötvenet és nyolcvanat írnak az új adóslevélre, voltaképpen a földesúrral kötött eredeti szerződés jön létre, vagyis az intéző ez esetben nem csapja be az urát, nem sikkaszt annak vagyonából, hanem – a kiszarolt plusz olaj- és búzamennyiség elengedésével – visszaadja a parasztnak azt, amit jogtalanul követelt tőlük. (Esfajta „állapothelyreállításról” beszél Zakeus is, csak ő még ennél az intézőnél is nagylelkűbb, mert csalásainak négyszeres megtérítését ígéri: Lk 19,8.) Az adósok persze hálásak lesznek, és „befogadják majd házukba”, azaz vállalják megélhetésének – legalábbis átmeneti – biztosítását.

A példabeszéd tényleges mondanivalója tehát *általánosságban*, azaz ha Jézusnak a 16,8a-ban elhangzott kommentárját vesszük figyelembe („az úr megdicsérte a

hűtlen intézőt, mivel okosan járt el”): „Ahogyan az intéző egy nehéz helyzetből *okosan* kivágta magát, úgy kell mindenkinek *okosan* viselkednie az egész emberi élet megoldása (ha úgy tetszik, »Isten országa« és/vagy »az örök üdvösség«) szempontjából.” – A példabeszéd így a Mt 7,24-27 // Lk 6,46-49 példázatával és a (későbbi betoldások nélkül felfogott) „tíz szűzről szóló” példabeszéddel (Mt 25,1-4) áll egy sorban, és az okosság *a helyes* – az ember életét a szó teljes értelmében megmentő – *magatartást* jelenti, vagyis azt, hogy valaki nem csupán hallgatja Jézus tanítását, és lelkesedik érte, vagy szóban mond rá igent, hanem *tettekre is váltja*.

Ha pedig Jézusnak a 16,9-ben olvasható kommentárját vesszük tekintetbe („*Szereztek magatoknak barátokat az hamis mammonnal, hogy amikor megszűnik, befogadjanak titeket az örök sátrakba*”), akkor a példabeszéd konkrét mondanivalója ez: „Ahogyan az intéző azáltal biztosította befogadását az adósok házába, hogy *anyagilag* segített rajtuk, ti is azzal biztosíthatjátok befogadásotokat az »örök hajlékba«, hogy a »mammonnal«, a *pénzettel* segítetek a rászorulókon, s így »barátaikká« teszitek őket – ők ugyanis tanúskodni fognak mellettek Istennél, aki azonosul azokkal az éhezőkkel, akiknek enni adatok...” (vö. Mt 25,35-36!).

– A példabeszéd ekkor ugyanazt fejezi ki, amit Jézus máskor is megfogalmazott: „Adjátok el birtokotokat, s az árát adjátok oda irgalmas adományként a szegényeknek... [így] készítetek magatoknak maradandó kincset Istennél” (Lk 12,33), és konkrétan alkalmazott is például a gazdag ifjúra: „Add el mindazt, amit birtokolsz, és add a szegényeknek – így kincset birtok-

kolsz majd Istennél” (Mk 10,21).

A Golgotára haladva, kereszttét hordozva Jézus ezekkel a szavakkal intette az őt sirató jeruzsálemi asszonyokat (Lk 23,28.31): „**Jeruzsálem leányai, ne miattam sírjatok! Sírjatok inkább magatok miatt! Mert ha már a nedvdús fával ezeket teszik, mi történik majd a szárazzal?**”

Az „ezeket teszik” közvetlenül Jézus brutális kivégzésére vonatkozik, *közvetve* pedig az asszonyok és gyerekeik hasonló jövőbeli sorsára utal. A negatív kép, illetve a pozitív mondanivaló (= az óvás) fölfedezéséhez tudatosítanunk kell, hogy ezek nem azok az asszonyok voltak, akik Galileától egészen a kereszttig követték őt (Mk 15,40-41), hanem annak a „Jeruzsálemnek a leányai”, amely elvetette őt és békeüzenetét (vö. Lk 19,42), s még inkább, hogy az asszonyok sírása aligha csupán a természetes részvét megnyilvánulása volt, hanem *Róma-ellenes* tüntetés is: a Jézus (vagy inkább a vele kivégzésre vitt zelóták?) iránti részvét mellett ott izzott benne a rómaiakkal szembeni gyűlölet is.

Jézus ezért önmagukra és gyermekeikre irányítja az asszonyok figyelmét: Óvakodjanak maguk is, és óvják gyermekeiket is a fanatikus nacionalizmustól: „Ha a rómaiak (pusztán taktikázásból) már velem is ilyen brutálisan bánnak el, jöllehet én csak »nedvdús fa« vagyok, az állam nem igazi, »eltüzelésre« alkalmatlan, veszélytelen »ellensége«, nem valódi lázadó – mit fognak tenni az eltüzelésre valóban alkalmas »száraz fával«, a valódi lázadókkal, a »szabadságharcosokkal«, ha egyszer kitör a fegyveres konfliktus?” (Ezt természetesen nem konkrét „jövendölésként” kell felfogni, hanem úgy, hogy Jézus rámutatott, hová vezethet a nacionalista és erőszakra is kész gondolkodásmód.)

A Golgotára vezető út már nem volt alkalmas arra, hogy Jézus hosszú prédikációt tartson az isten- és emberellenes zelótizmusról, de a pillanat lehetővé tett számára még egy utolsó figyelmeztetést. S miközben a főpapság a nép vallási megrontójaként elítélte, és politikai lázítóként kiszolgáltatta a rómaiaknak, Jézus – a kivégzésre menet is – népe sorsával törődött (vö. Lk 19,41!)

Ha a házigazda tudná, melyik órában jön a tolvaj, résen állna, és nem hagyná, hogy betörjön a házába. Ti is legyetek felkészültek...



(Lk 12,39-40)! – Betörés és a betörés megakadályozása: mindkettő erőszakot feltételez. Hol van itt a pozitív üzenet?

A „nem hagyná, hogy betörjön a házába” az eredeti görög szövegben így hangzik: „...hogyan átfúrja a házat”. Az egyszerű emberek háza rendszerint egyetlen helyiségből állt, amelyhez ablaktalan éléskamrát ragasztottak, amelybe csak a ház belsejéből lehetett bejutni. Ravasz tolvajok azonban a ház ajtajának kinyitása nélkül is behatolhattak oda oly módon, hogy kívülről megfúrták a gyenge vályogfalat.

Jézus szemléiben értelmezve a képet, *általánosságban* azt mondhatjuk: a megvédendő kincs „Isten országa” (vö. Mt 13,44-46!), illetve az Istenbe vetett bizalom (Mk 1,15; 9,42) és a hozzá való hűség (vö. Mk 14,27).

A konkrét figyelmeztetés pedig: Számolnotok kell azzal, hogy nemcsak erőszakosan (brutális üldözéssel) akarják majd elrabolni a kincseteket (vö. Lk 13,31), hanem megpróbálják majd titokban is ellopni, anélkül hogy észrevennétek. Létezik ugyanis a hűtlenség *álcázott* kísértése is, amely megjelenhet például „okos emberi gondolatokként” (Mt 16,22-23), családtagok „jóindulatú aggodásaként” (Mk 3,21) vagy „komoly vallásos emberek” botránkozásaként (Mk 2,16).

Az üldözés alakjában megjelenő *durva* kísértés ajtódongetéssel tör a

házba, és küzdelemre készíti az embert, viszont az Istennel szembeni bizalmatlanság és hűtlenség *finom* kísértése ellen – amely tolvajként, észrevétlenül „fúrja át a ház falát” – csak az állandó belső éberség segít (ld. ezzel kapcsolatban a Tamás-evangélium példabeszédét arról az asszonyról, akinek korsójából kifolyt a lisztje, anélkül hogy észrevette volna: Tam 97)!

Az „*istentelen bíróról*” szóló példabeszéd (Lukács 18,2-5) főszereplőjének negatív személyisége és viselkedése szembeötlő: „Isten nem félté, emberrel nem törődött”, és csak hosszas huzavona után, félelmében volt hajlandó igazságot szolgáltatni a hozzá járó özvegyasszonynak, attól tartva, hogy állandó jövetelével, zaklatásával az asszony majd teljesen kimeríti őt. Ez a „kimerítés, zaklatás” az eredeti görög szövegben még durvábban hangzik, az ott olvasható ige alapeljárása ugyanis: „a szeme alá üt, ököllel az arcába vág”. Ennek alapján sokan így is fordítják a mondatot: „...nehogy végül nekem jöjjön, és az arcomba vágjon”.

Végül is mellékes, hogy az özvegyasszony részéről idegi vagy esetleges fizikai zaklatásról van-e szó, a negatív képekkel terhes példázat pozitív mondanivalója – „a kisebbről a nagyobbra következtetés” elve alapján – ugyanaz: „Ha már egy ilyen tisztességtelen bíró is végül igazságot szolgáltat a kiszolgáltatott özvegyasszonynak, *mennyivel inkább* megadja Isten az embernek azt, amire szüksége van” (persze *nem* az ember „állhatatos imádkozásának” hatására, ahogyan az evangélista beállítja a dolgot, hanem „*eleve*”, „*önmagától*”, egyszerűen azért, mert ő *mindenkinek jó Atyja* – ahogyan a napfényt és az esőt sem „kítartó imádkozás” hatására adja igazaknak és bűnösöknek egyaránt).

Első hallásra rettenetesnek tűnik Jézusnak az a kijelentése, hogy „*ha valaki csak*

egyét is eltántorít Isten útjától ezek közül a kicsik közül, akik bíznak Istenben, jobb lenne neki, ha malomkövet kötnének a nyakába, és a tengerbe vetnék” (Mk 9,42), és szokványos értelmezésében, vagyis hogy az ilyen félrevezetőknek „örök kárhozat” a sorsuk, nincs is semmi pozitív.

Természetesen értelmetlen és jézusiatlan is ez a szokványos értelmezés, hiszen az az Isten, akinek Jézus a követségében járt, *mindenkire* meg akar menteni, a végleges megfulladás gondolata viszont kizárja a reménynek még a csíráját is. Jézus *példaadása* egyértelművé teszi a dolgot: Péter egy alkalommal különösen veszélyes „csapda, botránkö”, azaz félrevezető volt számára, de sem a tenger fenekére, sem a pokol mélyére nem küldte őt, hanem oda, ahol a helye volt, vagy legalábbis kellett volna lennie, azaz maga mögé, hogy kövesse példáját (Mk 8,31-33).

A nyakba kötött malomkő képével Jézus valójában azt *szemlélteti* a „bölcsek és okosak” (vö. Mt 11,25!) számára, *mekkora* rosszat követnek el az Istenben bízó „kicsik” ellen azzal, ha Istennel szembeni saját bizalmatlanságukkal amazokat is ráviszik ennek a bizalmatlanságnak a tévútjára.

A *tízezer talentummal tartozó szolgáról* szóló példabeszédben (Máté 18,23-33) két súlyosan negatív, sőt erőszakos részlet is van: Az egyik, hogy „mivel nem volt miből megfizetnie tartozását, az úr megparancsolta, hogy adják el őt, feleségét, gyerekeit és mindenét, amije van, és így fizessen”. A másik pedig, hogy miután könyörgésére az úr elengedte egész tartozását, „ő kiment, találkozott egyik szolgatársával, aki csak száz dénárral tartozott neki; megragadta, fojtogatta, és így szólt: Fizesd meg, amivel tartozol!... És börtönbe vettette”.

A példabeszéd eredeti befejezése azonban, vagyis az úr kérdése egyértelműen megfogalmazza a pozitív üzenetet: „*Nem kellett volna-e neked is megkönyörölnöd szolgatársadon, ahogyan én is megkönyörültem rajtad?*” Azaz: amilyen határtalanul megbocsátó Isten az emberrel szemben, olyan határtalanul megbocsátónak kell lennie az embernek embertársával szemben (vö. Lk 15,32: „vigadnod és örülnöd kellene...”). Hiszen a példabeszéd voltaképpen csak szemléltetése akart lenni annak a válasznak, amelyet Jézus Péterre adott, hogy hány-szor kell megbocsátania: „*Nem azt mon-*



dom neked, hogy akár hétszer is, hanem azt, hogy akár hetvenszer hétszer is” (Mt 18,21-22).

A Máté által a példabeszédhez kapcsolt 34. vers („Ekkor megharagudott rá az ura, és átadta őt a hóhérsegédeknek, amíg meg nem fizeti neki egész tartozását”) már semmiképp nem tartozhatott bele Jézus eredeti példabeszédébe, mert el-
lentmondásban van a 27. verssel („Az úr szíve megesett ezen a szolgán, elbocsátotta, és adósságát is elengedte”), mintegy visszavonja annak üzenetét, sőt ellenkezőjére fordítja a királyról/Istenről rajzolt képet: a határtalanul nagylelkű megbocsátás helyébe az igazságos megtorlást állítja. Ezt az érvet megerősíti, hogy Jézus tanításának egyik központi mondanivalója éppen az igazságosság felülmúlása a határtalan és feltétel nélküli szeretet révén (ld. pl. Mt 5,20.45; 20,9.15b; Lk 6,32-36; 15,20.22-24.29-32; 18,14a).

Meggyalázás, ütlegetés, fejbeverés, gyilkosságok – mondhatnánk: vér, vér és vér Jézus egyik legismeretebb példabeszédében: **a gonosz szőlőmunkások** sorra elbánnak a gazda küldöttével, akik szeretnék begyűjteni a termésből a gazdának járó részt (Mk 12,1-6). És mégis: ez a példabeszéd egyike annak a négynek, amelyek egészen különleges módon hangsúlyozzák Isten jóságát, irgalmasságát és türelmét (a másik három: az előbb idézett Mt 18,23-33; továbbá Mt 20,1-15 és Lk 15,11-32). Elmondásával Jézus azt akarta elérni, hogy hallgatói megfontolják: Az, hogy Izrael annyiszor elvetette a prófétákat, „nem szegte Isten kedvét”, hanem ismételten újabbakat küldött, és most öbenne, az egyszerű galileai vándorprédikátorban az ő „szeretett fiát” küldte el, remélve, hogy fölismerik majd ben-

ne „legvégső” esélyüket (vö. Lk 10,23-24), és hallgatnak rá.

Végül egy olyan példabeszéd, amelyben már egyenesen tíz- és húszeszes hadseregekről van szó (Lk 14,31-32): „**Ki az a király, aki hadba vonul egy másik király ellen anélkül, hogy előbb leülne, és haditanácsot tartana, vajon képes-e tízezer harcosával szembeállni azzal, aki húszezerrel jön ellene? Ha pedig mégsem, akkor követséget küld, amikor amaz még távol van, és meghódol neki.**”

Kétségtelenül nem könnyű fölfedezni ebben a pozitív mondanivalót (különös tekintettel arra, hogy Lukács a ténylegestől nagyon eltérő értelmezést sugall a 14,26-27.33-ban), de nem is olyan nehéz, ha tudjuk, hogy az effajta példázatok „a kisebbről a nagyobbra következtetés” elve alapján kell értelmezni. Ebben az esetben segít az is, hogy a példabeszédet megelőzi azonos mondanivalójú „párja” a toronyépítésről (Lk 14,28-30).

Mi lehet hát e (két) példázat háttere és mondanivalója? Nagyon is könnyen elképzelhetjük, hogy tanítványai kételkedtek a Jézus által meghirdetett „Isten országa” e világi kibontakozásának sikerében (vö. Mk 13,1.4!). Nekik mondhatta Jézus: „Nézzétek csak! (Ha már egy normális ember is úgy jár el, hogy mielőtt nagy építkezésbe fogna, leül, költségvetést készít, és nem vág bele hebehurgyán a munkába...) Ha már egy normális király is előbb meggondolja, képes-e tízezer harcosával szembeállni az ellenség húszezerével, különben nem indul el, hanem békét kér... *Menynyivel inkább feltételezhetitek, hogy Isten is meggondolta a dolgot, mielőtt belevágott volna emberteremtő vállalkozásába...*”

* * *

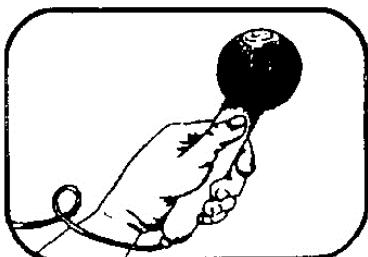
Ráadáséppen lássunk még egy példázatot, amelyben Jézus az eddigieknél is vadabb képet alkalmaz: „**Az Atya országával úgy vagyunk, mint azzal emberrel, aki meg akart ölni egy nagy urat. Otthon kihúzta a kardját hüvelyéből, és átszúrta a falat, hogy megtudja, elég erős-e a karja. Azután megölte a nagy urat.**”

A Tamás-evangélium 98. mondása ez, és minden további nélkül is érthető, miért nem vették be ezt a példabeszédet a szinoptikus evangéliumokba. Másfelől viszont alig képzelhető el, hogy ezt a példabeszédet az ősegyház alkotta volna meg. A mondás merészsége csak magának Jézusnak tulajdonítható, aki – ahogyan ismételtén láttuk – nem riadt vissza attól, hogy enyhén szólva kétes moralitású alakokat tegyen meg példabeszédei szereplőjévé.

Ami a pozitív mondanivalót illeti, most már egyszerű dolgunk van, mert az ugyanaz, mint a tízezer katonával rendelkező király példabeszédéé: (Ha már egy merénylő sem vág bele a dologba anélkül, hogy meg ne győződött volna arról, elég erős lesz-e a karja, akkor) elképzelhetetlen, hogy Isten elindította volna művét anélkül, hogy képes lenne véghez vinni! Bármilyen kicsinek és szerénynek tűnjék is a kezdet, és bármilyen nagynak az ellenhatalom: Isten keresztülviszi, amit elkezdett.

Végiggondolva mindezeket, megdöbbenve állapíthatjuk meg, hogy a feltétlen és korlátlan szeretetet, s ezen belül totális *erőszakmentességet* hirdető, szelíd Jézus sokszor nem habozott *erőszakos képekkel* szemléltetni mondanivalóját. Micsoda szabadság!...

Gromon András



Otthon a senki földjén

Interjú Nikodemus Schnabel bencés szerzetessel

Nikodemus Schnabel német szerzetes tizenkét éve él Jeruzsálemben, a Sion-hegyen álló, Dormitio nevű bencés kolostorban, azaz nemzetközi jogi szempontból a „senki földjén”, mert a kolostor nem tartozik sem Izraelhez, sem Palesztinához, így aztán ezen a „semleges

területen” a különböző vallások találkozóhelyéül szolgál. Péter Nikodemus nem rég könyvben jelentette meg a Szentföldön szerzett tapasztalatait (*Zuhause im Niemandsland. Mein Leben im Kloster zwischen Israel und Palestina, Verlag Herbig*).